

'Een goed ontwerp wordt een zelfstandig organisme'

Toneelgroep Amsterdam brengt indrukwekkend geënceneerde *Na de repetitie/Persona* van Ingmar Bergman

Na *Scènes uit een huwelijk* en *Kreten en gefluister* speelt Toneelgroep Amsterdam opnieuw werk van Ingmar Bergman. De twee korte stukken *Na de repetitie* en *Persona* worden voor het eerst op één avond samen gebracht. De rol van acteur Roeland Fernhout – die we ons ook herinneren van RTL Travel en als initiator achter de berenformatie Bearforce One – is niet het vormgeven van een personage, maar het ontwerpen van het geluid. “Het daagde me uit tot iets radicaals. Fijn, want ik houd van extremen; van heel betekenisvolle dingen én volstrekte bubblegum. Niets daartussenin.”

TEKST RITS DE WIT

FOTO'S JAN VERSWEYVELD

“Roeland Fernhout zit onrustig tegenover ons. Zo begint ongeveer ieder artikel over mij”, grinnikt Roeland, terwijl hij met een weids handschrift in de lucht schrijft hoe dat er dan staat. “Niet geheel onterecht natuurlijk. Ik kan niet zo gemakkelijk stilzitten.” Alsof we dat van hem zouden verlangen: zijn beweeglijke, fysieke enthousiasme werkt aanstekelijk. Wat leuk, zegt hij, dat we hem willen spreken met geluidsontwerp als insteek. Maar ook niet heel gemakkelijk, want we zijn de eerste die hem vragen daarover te vertellen.

“Weet je, ik hou zo verschrikkelijk van theater maken”, vertelt hij. “Het interesseert me mateloos, in al zijn aspecten. Spelen is mijn basis, maar daarbovenop maak ik solo’s en ontwerp ik geluid. Bij *Na de repetitie/Persona* merk ik weer hoe mooi het is om tijdens het ont-

staansproces van een voorstelling aan de andere kant te zitten, te zien hoe acteurs hun rol bouwen. Ik zie dat nu veel beter dan wanneer ik, zelf ook als acteur, tegenover ze sta.”

Zoals een scenograaf alles ontwerpt wat je ziet in een voorstelling, ontwerpt een geluidsontwerper alles wat je hoort, definieert Fernhout zijn functie. “Dat is dus iets anders dan een componist. Als geluidsontwerper put ik uit bestaand geluidsmateriaal. Soms laat ik dingetjes maken. Elektronisch kan er natuurlijk heel veel, maar dat wil ik juist niet, dat deel houd ik zo klein mogelijk. Ik wil zo veel mogelijk akoestisch. Progressie, geen *loops*.”

Een geluidsontwerp ontstaat pas tijdens repetities, weet Roeland inmiddels uit ervaring. “Ik ben van te voren wel heel intensief op zoek. Hoe klinkt natuur, denk ik dan, hoe klinkt een stad, een man, deze vrouw, wat is daarin relevant ik maak een hoop dingen – terwijl ik weet dat negenennegentig procent daarvan tijdens de repetitie alweer sneuvelt omdat het niet blijkt te werken. Het is nog niet zo eenvoudig: als een geluidsontwerp goed is wordt het een levend wezen, een zelfstandig organisme dat reageert op de personages. Het stuurt emoties, of kleurt juist tegen, het heeft een eigen mening, het snelt vooruit of juist er achteraan. Geluid ademt. In een voorstelling adem je als publiek onbewust mee met wat je hoort. Ik ben veel meer auditief ingesteld dan visueel, dus ik vind dat zo fascinerend.”

De kneepjes van het vak leerde

Roeland van Marc Meulemans, sinds *Romeo & Julia* in 1998 vaste geluidsontwerper van de voorstellingen van Ivo van Hove, directeur van Toneelgroep Amsterdam. "Ik was zo gek op die man en wat hij deed", herinnert Roeland zich Marc. "Hij was eigenlijk grafisch ontwerper. Totáál geen glamourboy, maar hij maakte heel hippe dingen op grafisch gebied. Daarnaast was hij dj, en dat had ook mijn grote belangstelling. Ik heb zelf ook nog gedj't, ja. Tot ik met Johnny de Mol en Egbert-Jan Weeber als de 'dj-ende acteurs' te boek kwam te staan, want daar had ik dan weer helemaal geen zin in. Bovendien deed ik het niet geweldig. Er is geen groot dj aan mij verloren gegaan."

Roeland hielp Marc veelvuldig bij diens geluidsontwerpen en leerde al doende. "Vijf jaar geleden, hij was pas vijftig, viel hij ineens dood om. Dat was echt een slag voor Toneelgroep Amsterdam. Hij was inmiddels zo met het gezelschap vervlochten."

Toen de productie *Kreten en gefluister* in de planning kwam, zei Roeland – die daar ook als acteur een rol in had – tegen Ivo: ik denk dat ik dat kan, het geluidsontwerp. "Hij vertrouwde het me toe. En vergde het onmogelijke van me, dat doet Ivo, geweldig – ik vind het fijn als mensen méér en beter verlangen, daar gedij ik goed bij. Ik was behoorlijk trots op het resultaat. *De Vrek* heb ik ook gedaan, maar dat was feitelijk een onaf werk van Marc."

Ivo van Hove benaderde Roeland met zijn plan Ingmar Bergman's *Persona* en *Na de repetitie* te combineren. Twee korte stukken over mensen die hunkeren naar liefde. Roeland: "Over wie je bent als je echt bent, en of je mag doen alsof. Over ons vak gaat het ook, over theater, over het maken van kunst. Over het verschil en de grens tussen verbeelding en de werkelijkheid. Ivo vroeg of ik, als geluidsontwerper, wilde meewerken. Ik had betrekkelijk recent Bergman gespeeld, *Scènes uit een huwelijk*, *Kreten en gefluister*, dus ik had er al een band mee. Bergman is sowieso een pijler onder het gezelschap, Shakespeare, Eugene O'Neill en Bergman zijn drie belangrijke bronnen waaruit Toneelgroep Amsterdam zijn repertoire put. Bergman is zo uniek, zo scherp. Zijn werken zijn onwrikbaar sterke staaltjes van psychologisch schrijven. Wat hij creëert ontstijgt de huis-, tuin- en keukenpsychologie volledig, zijn verbeelding is zo *huge*." Van Hove toonde Roeland foto's van sculpturen van een kunstenares. "Ivo communiceert niet zo graag verbaal, of in ieder geval het liefst kernachtig. Hij toonde me de beelden die hem met betrekking tot deze voorstelling inspireerden. Begrijpelijk, dacht ik, ik vond ze ook heel krachtig. Om nog maar te zwijgen van het plan voor de scenografie; dat is zo spectaculair, met een kamer die uit elkaar valt waarmee het hele toneel onder water komt, een meer ontstaat, met wind en regen en mist, heel extreem, en ik wist: hier wil ik onderdeel van zijn. Dit vraagt ook van mij iets radicaals. Fijn, want ik hou van extremen."

Extremen. "Ja, ik hou van heel betekenisvolle dingen én volstrekte bubblegum. Serieus zijn, maar ook flink relativeren. Niets daar tussenin. In het theater hoef ik niet per se Toneelgroep Amsterdam te zien. Mij krijg je ook warm voor Jon van Eerd, om maar eens een van mijn *guilty pleasures* te noemen."

Een tweede is ook gemakkelijk gevonden. Fernhout stond immers aan de wieg van de boy band *Bearforce One*, die in 2007 mede dankzij de aandacht van de wereldberoemde blogger Perez Hilton een ongekende hype in de gay scene werd. "Voor het geld ik heb ik het niet hoeven doen", verzekert Fernhout ons. "Ik heb er geen rooie cent aan verdiend, sterker nog: er moest geld bij. De jongens zijn keurig betaald, hoor. En ja, het was te gek om zoiets eens mee te maken, maar bandjes hebben een ingewikkelde dynamiek, heb ik gemerkt, zeker zodra de eerste lol er af is. In die wereld van platenmaatschappijen raakte ik het overzicht volledig kwijt. Voor je het weet heb je met twintig partijen te maken die zich overal mee bemoeien en allemaal geld willen. Ik wil geen producer zijn. We hebben, geloof ik, drie singles gehad die aansloegen, daarna kwam het album. Prima, maar het was daarmee ook echt klaar. De grap was gemaakt. 't Was natuurlijk geen U2. Het was een kauwgombal."

Toneelgroep Amsterdam, Na de repetitie/Persona, speellijst op www.tga.nl

Roeland Fernhout (1972) is een artistieke duizendpoot. Hij was onder meer te zien in films en televisieseries als *Diamant*, *Zusje*, *Siberia*, *All Stars*, *De Ordening*, *Phileine zegt Sorry* en *Kicks*. Hij nam deel aan het programma *Wie is de Mol?* en voor RTL *Travel* reisde hij de hele wereld rond. Fernhout speelde bij diverse theatergezelschappen en is sinds 1999 als vast acteur verbonden aan Toneelgroep Amsterdam. In het huidige seizoen speelt/speelde hij onder meer in de reprises van *Al mijn zonen*, *De Russen!*, *Angels in America*, *Othello*, *Husbands* en *Macbeth*. Roeland werd genomineerd voor een Gouden Kalf voor Beste Acteur Televisiedrama 2012 voor zijn rol in *Terug*, op vrijdag 11 januari om 23.15 uur te zien in *One Night Stand* op Nederland 2.

Gijs Scholten van Aschat, Karina Smulders en Marieke Heebink in Na de repetitie/Persona

